

ביאן بیان Bayan

הערבים בישראל The Arabs in Israel

עורכים: איתמר רדאי ואריק רודניצקי

גיליון מס' 2, ספטמבר 2014

תוכן העניינים

2	דבר העורכים
	נוהאד עלי / דפוס מחאה, דפוס תגובה וייחודו של סבב האלימות האחרון
3	בעקבות רצח הנער מוחמד אבו-ח'דיר
3	תג מחיר ורצח הנער מוחמד אבו-ח'דיר
4	ייחודיותו של גל האלימות האחרון
5	מוחמד דראושה / השאירו טעם לחיים משותפים
7	נאדיה חילו / יחסי יהודים-ערבים בישראל: לאן?
7	הקדמה
7	בעקבות הירצחם של הנערים
8	המחאה הערבית מאז תחילת הלחימה בעזה
8	ארגוני החברה האזרחית
9	סיכום
10	בריאן מיקוליצקי / מבט לתקשורת האלקטרונית
10	התגובות בזירה הפוליטית הערבית על רצח הנער מוחמד אבו-ח'דיר וההפגנות בעקבותיו
13	התגובות על מבצע "צוק איתן": הזירה הפוליטית

דבר העורכים

אנו שמחים לפרסם את הגיליון השני של **בִּיאָן** – רבעון לענייני החברה הערבית בישראל היוצא לאור מטעם תכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי, הפועלת במרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל אביב.

מאז יצא לאור הגיליון הראשון של **בִּיאָן**, בחודש יוני 2014, נפל דבר ביחסי ערבים-יהודים במדינת ישראל. אירועי הקיץ האחרון, שהחלו בחטיפתם ורציחתם של הנערים היהודים בגוש עציון, נמשכו בחטיפתו ורציחתו של הנער הערבי בירושלים, התגלגלו לעימות נוסף בין ישראל לחמאס אשר בעקבותיו נפערו סדקים עמוקים במערכת היחסים השברירית כל כך בין הרוב למיעוט בתוך ישראל.

הגיליון שלפנינו יוצא לאור במתכונת מורחבת, בצל המשבר המלווה אותנו מאז חודש יוני. הוא כולל שלושה מאמרי עמדה, שמטרתם להביא בפני הקוראים עמדות הרווחות בין אקדמאים ואנשי ציבור ערבים בישראל, כל אחד מהם מנקודת מבט שונה. המאמר הפותח, מאת ד"ר נוהאד עלי, נכתב לפני תחילת המבצע הצבאי בעזה ועוסק בראשיתו של המשבר. המאמר הבא, מאת מוחמד דראושה, נכתב בעיצומו של המבצע הצבאי והוא קריאה אישית של המחבר לציבור היהודי בישראל. המאמר השלישי, מאת נאדיה חילו, הוא ניסיון לשרטט את תמונת המצב באוגוסט 2014.

המדור החותם את הגיליון, "מבט לתקשורת האלקטרונית", מאת בריאן מיקוליץקי, עוסק בתגובות בזירה הפוליטית הערבית בישראל על האירועים.

אנו מזמינים את קוראינו לפנות אלינו בדרכים אלה:

- תכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי:

ד"ר איתמר רדאי (מנהל אקדמי)

טלפון 03-6406438

פקס 03-6406046

דוא"ל itamar.radai@nyu.edu

אריק רודניצקי (מנהל פרויקטים)

טלפון 03-6409991

דוא"ל arabpol@post.tau.ac.il

- אתר האינטרנט של מרכז משה דיין: www.dayan.org

© כל הזכויות על פרסום הרבעון שמורות לתכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי, אוניברסיטת תל-אביב, 2014. מותר לצלם, להעתיק ולצטט מפרסום זה בציון מפורט של שם המקור, של עורכיו ושל מקום ההוצאה לאור. אין לשכפל את הפרסום ללא רשות בכתב מהעורכים.

מאמרי העמדה משקפים את דעת כותביהם בלבד.

תודה לנחמה ברוך שערכה והתקינה את המאמרים בעברית.

העורכים

נוהאד עלי* / דפּוסי מחאה, דפּוסי תגובה וייחודו של סבב האלימות האחרון בעקבות רצח הנער מוחמד אבו-ח'דיר

בכנס מטעם המרכז היהודי-ערבי באוניברסיטת חיפה שנערך ב-20 במאי 2014 הציג פרופ' סמי סמוחה את הממצאים שעלו במחקר מדד יחסי יהודים-ערבים בישראל לשנת 2013 (כותב שורות אלה השתתף במחקר). אחת הכותרות שהעניקה התקשורת לממצאים הייתה: "נעצרה מגמת החרפת העמדות של הציבור הערבי כלפי המדינה וכלפי הרוב היהודי". לאחר עשור (2003–2012) של החרפה בעמדות הערבים בישראל כלפי המדינה וכלפי הרוב היהודי, המדד לשנת 2013 מלמד כי המגמה השתנתה.¹ הן הדיון שנערך בכנס והן מאמרים שהתפרסמו בתקשורת עסקו בשאלה אם שינוי המגמה בעמדות מצביע על נקודת מפנה או שמא מדובר בשינוי זמני בעקבות האירועים ובשל נסיבות חיצוניות ופנימיות הייחודיות לתקופה שבה נערך המחקר.

סמוחה סבור כי מגמת ההחרפה החלה באוקטובר 2000, אחרי האירועים בראשיתיה של אינתיפאדת אל-אקצא, אז נהרגו בידי כוחות הביטחון הישראליים 13 ערבים, 12 מהם אזרחי מדינת ישראל.²

רבים מאנשי הציבור וגם מאנשי כוחות הביטחון טענו שהאירועים שהחלו בראשית חודש יולי כמחאה על רצח הנער מוחמד אבו-ח'דיר משועפאט ב-2 ביולי 2014, שבהם הובערו צמתים רבים ברחבי הארץ ובהם עצרה המשטרה עשרות צעירים בחשד למעורבות בהפרות סדר בירושלים, בערי המשולש ובצפון,³ דומים לאירועי אינתיפאדת אל-אקצא 2000. אמצעי התקשורת הערביים נשטפו בכתבות אשר משוות בין האווירה בשני גלי המחאה. ועדת המעקב פרסמה כמה גילויי דעת שדנו באירועים אלה ובייחודם.⁴

הציבור הערבי ער ואקטיבי במחאתו הפוליטית והחברתית ומביא אותה לידי ביטוי אם באירועים קריטיים ואם באירועים סמליים. סמוחה⁵ מנה כמה סוגים של אמצעי מאבק העומדים לרשותן של קבוצות מיעוט: אמצעי מאבק פרלמנטריים, אמצעי מאבק חוץ-פרלמנטריים ואמצעי מאבק בלתי חוקיים. כותב שורות אלה מוסיף לדפּוסי מאבק אלה את הגטואיזציה, את הקמת המוסדות החלופיים למוסדות המדינה ואת ניהול המאבק לאירדנטה.⁶

סקרי דעת קהל שנערכו בשנים האחרונות (מדדי יחסי יהודים-ערבים של סמוחה בין השנים 2003 ל-2013) מלמדים כי רוב הערבים (65.6%) מאמינים שיש ביכולתם לשפר את מצבם באמצעות מאבקים פרלמנטריים וחוף-פרלמנטריים. לעתים נדירות חורג מיעוט קטן מקרב הציבור הערבי ממנהג הרוב ומשתמש באמצעי מאבק אלימים. תגובת המשטרה למאבק זה אלימה עוד יותר וכך מתפתח מעגל קסמים. כיום עוד ועוד ערבים מתלוננים על הטרדות מצד השלטונות גם כאשר הם מנהלים מאבק לגיטימי.

תג מחיר ורצח הנער מוחמד אבו-ח'דיר

בסבב האחרון של האלימות והפרות הסדר ניכר שוני התנהגותי ואידאולוגי בקרב הציבור הערבי אשר מחייב נקודת מבט ייחודית בהשוואה לגלים קודמים. לכאורה הסיבה הישירה למהומות הייתה הרצח האכזרי של הנער מוחמד אבו-ח'דיר, אך למעשה היה הרצח הקש ששבר את גבו של הגמל. המנוח מוחמד אבו-ח'דיר לא היה ראשון הנרצחים בסכסוך בין שני העמים, אך בעיני רבים בציבור הערבי הוא קרבן של מסע לגיטימציה של גזענות נגד הערבים ושל דה-לגיטימציה של ציבור הערבים בישראל מצד חלק ממנהיגיו של הציבור היהודי.

* ד"ר נוהאד עלי מלמד סוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת חיפה ובמכללת הגליל המערבי.

¹ <http://wordpress.haifa.ac.il/?p=4516>

² סמי סמוחה, לא שוברים את הכלים: מדד יחסי ערבים-יהודים בישראל, חיפה וירושלים: אוניברסיטת חיפה והמכון הישראלי לדמוקרטיה, 2012.

³ "במהלך הלילה: 30 עצורים במהומות עקב רצח אבו-ח'דיר", 6 ביולי 2014,

<http://news.walla.co.il/?w=/1/2761643>
<http://www.pls48.net/?mod=articles&ID=1184371>

⁴ סמי סמוחה (הערה 2 לעיל).

⁵ סמי סמוחה (הערה 2 לעיל).

⁶ נוהאד עלי, בין עובדיה לעבדאללה: על פונדמנטליזם אסלאמי ויהודי בישראל, תל-אביב: רסלינג, 2013.

אירוע החטיפה והרצח האכזרי של שלושת הנערים שטף את החברה הישראלית בגלי נקם כלפי הערבים ובא לידי ביטוי בהקמת עשרות קבוצות שפתחו בקריאה לפעולות תגמול. הבולטת בהן הייתה קבוצת הפייסבוק "עם ישראל דורש נקמה" שכללה יותר מ-36 אלף חברים בטרם נסגרה, אך נפתחה שוב בכמה ערוצים מקבילים. רבים מהחברים בה הם בני נוער, חיילים וצעירים. הקריאות של קבוצות אלה עודדו לנקום בערבים ללא הבחנה וכללו שלל אמירות גזעניות כגון "תנו לנו פשוט לרסס". שיא הגזענות היה באמירה שהופיעה ברשת החברתית, "לשנוא ערבים זה לא גזענות, זה ערכים".⁷

בשנים האחרונות, ובייחוד מאז כינון הממשלה הנוכחית, חש הציבור הערבי בישראל שהוא מוקצה מחמת מיאוס. מדיניות ההדרה כלפיו חצתה קווים אדומים רבים, החקיקה הפרלמנטרית העוינת כלפיו הגיעה לשיאים, מצבו הכלכלי-חברתי הורע מאוד וכקולקטיב הוא חש בלתי רצוי במולדתו וכי ערך חייו נמוך מערך חייהם של אחרים.

פעולותיהן של כנופיות "תג מחיר" פגעו ברגשות הדתיים והלאומיים של המיעוט הערבי נוסף על הפגיעה הפיזית ברכושו, אך הרשויות לא הגיבו בצעדים ממשיים ובכך החמירו את המצב. רבים משרי הממשלה לא גינו פעולות אלה והממשלה לא הסכימה להכלילן תחת הכותרת של פעילות טרור. בעיני הציבור הערבי ומנהיגיו, קבוצת זו קיבלה לגיטימציה מלמטה ומלמעלה.

רק על רקע זה אפשר להבין את הגל העכור של ההפגנות האלימות המתחוללות בימים אלה ביישובים ערביים רבים.

ייחודיותו של גל האלימות האחרון

בשונה מסבבי אלימות קודמים, באירועים האחרונים נגלתה לעין תופעה מעניינת מאוד: ראשי מועצות מקומיות, מנהיגים מקומיים וקבוצות של צעירים וסוחרים נקטו יוזמה פרטית, הרחק מההנהגה הארצית שלא פעלה לרסן את אותם צעירים וחלק ממנה נעלם בעת האירועים. המנהיגות המקומית נכחה בשטח בניסיון לרסס, למנוע הרס ולמנוע עימות עם כוחות המשטרה שתוצאותיו עלולות להיות טרגיות.

מנהיגים אלה עברו משלב הרגעת השטח לשלב מתקדם יותר. ראשי מועצות ומנהיגים מקומיים רבים פרסמו גילויי דעת ומתחו ביקורת קשה על מעשי האלימות, ואף היו מוכנים להתעמת עם תושבי יישוביהם כדי להשליט סדר וכדי למנוע עימות עם המשטרה. זה אחד מסימני ההיכר של "מפץ קטן" זה.

גל האלימות השוטף רבים מהיישובים הערביים בהנהגת קומץ קטן של צעירים שמרביתם קטינים, אולי מסמן נקודת מפנה ביחסים בין ציבור הצעירים למנהיגות הארצית שלו, מעין מרד נגדה משום שבעת האירועים נעלמה ברובה מהשטח.

לדעתי, אין אירועים אלה בבחינת סנונית המבשרת את תחילתה של אינתיפאדה שלישית כל עוד לא יהיו קרבנות בנפש ערבים מידי כוחות הביטחון. ניתן להתייחס לגל זה כאל פורקן זעם של צעירים אובדי תקווה וחסרי מעש, מיואשים, מובטלים ומוסתים, עוינים לחברה שלהם ולסביבתם.

מובן שזכותו של הציבור הערבי למחות על רצח חפים מפשע, על הדמוניזציה שלו בתקשורת ובציבור, על אזלת היד של המשטרה בהגנה עליו מפני קבוצות "תג מחיר" ושותפיהן ועל מדיניות ההדרה, ההזנחה, ההפליה והגזענות הממאירה. מאידך גיסא, מחאה זו צריכה להתנהל במידה הנכונה, ללא אלימות ולא דרך השחתת רכוש ועוינות כלפי אחרים. בחברה נאורה יש לנהל מאבק בערוצים המקובלים, אולם סבורני שהאירועים האחרונים ישפיעו מאוד על עמדותיו של הציבור הערבי כלפי המדינה וכלפי קבוצת הרוב היהודי. עצירת מגמת ההחרפה אינה סוף פסוק וההחרפה עלולה לשוב ולהתחדש.

כמובן, לא ניתן לנתק את היחסים בין האזרחים היהודים והערבים במדינת ישראל מההקשר הכללי של הסכסוך הישראלי-פלסטיני. לדעתי, הסכסוך חייב לבוא על סיומו בדרך הוגנת שתשים קץ לשפיכות הדמים ותכבד את זכותו של העם הפלסטיני להגדרה עצמית. עם זאת, אי אפשר להגיע לחוף מבטחים אם לא יגלה כל צד הבנה לכאבו של הצד שמנגד ואם לא יהיה מוכן להבין את חלומם ולהתייחס אליו בכבוד הראוי.

⁷ אריאלה איילון, "טרגדיית הנערים: למה רגשות נקמה עושות לנו טוב?", 3 ביולי 2014, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4537381,00.html>

מוחמד דראושה* / השאירו טעם לחיים משותפים

בניגוד לזוהיר בהלול, עלי לא נמאס להיות ערבי במדינה⁸ ואף אינני מקבל על עצמי את הדרך שבחר סייד קשוע – לעזוב את הארץ ולהצהיר כי אפסו כוחותיי להתמודד עם המציאות הישראלית.⁹ לי יש משפחה, כפר ועם; אני חלק מהם, כלפיהם אני מרגיש אחריות, ואני רוצה להמשיך להיות בקרבם גם בזמני משבר.

אני ערבי-פלסטיני ואוסיף להיות כזה. אני אזרח ישראל ואוסיף להיות כזה, גם במהלך המלחמה וגם אחריה. לא בחרתי בזהות המורכבת הזו, אבל מעטים בעולם בוחרים את הזהות שלהם מלכתחילה. בזמני מתח, כגון המבצע-מלחמה בעזה, הזהות הפלסטינית-ערבית שלי מתחזקת, בעיקר מתוך אמונה לבני עמנו הנתונים בעמדת הצד החלש במשוואת הכוח. בזמנים כאלה הישראליות נעשית דלילה יותר ויותר, ואני מרגיש את השוליות שלי כערבי המרוחק מעמדת הרוב היהודי במדינה. השוליות מתבטאת גם בהרגשת חוסר אונים בשל אי-היכולת להשפיע על מדיניות הממשלה בכל הנוגע ליחסה כלפי הפלסטינים. ברור שממשלת ישראל אינה יוצאת למבצע הזה ואינה פותחת במלחמה על דעתם של אזרחיה הערבים.

אינני חושב על המלחמה כמו אזרח יהודי ממוצע ואינני תופס אותה כמוהו. תפיסותיי הפוליטיות המרחביות שונות: הן חוצות את גבולות המדינה ומתמזגות בזהותי האתנית-תרבותית, הזהות הערבית-פלסטינית. אכן, תפיסות אלה מוציאות אותי מהכלל הישראלי, מוציאות אותי מהזרם המרכזי הישראלי בזמן שהכול דורשים התייבבות פטריוטית לאומית.

אף על פי כן, אינני יכול להשתתף בקריאות ההלל לצה"ל ולמלחמה נגד בני עמי. הבינו זאת, הפנימו זאת. אין כאן דילמה מבחינתי: אני מתנגד להרג המוני של בני עמי ולא תוכלו לשמוע ממני עמדה אחרת שתהיה אותנטית. אני מאמין כי הפלסטינים נלחמים כדי להשתחרר מהכיבוש שלכם ולזכות במדינה עצמאית. הם רוצים חופש; הם רוצים מדינה עצמאית, ורצונם זה לגיטימי. ואני רוצה שמדינה זו תחיה בשלום לצד ועם מדינת ישראל. זכותם, ואף חובתם להתנגד לכיבוש ולהילחם למען הגשמת חלומם. לא היה עם שקיבל מדינה על מגש של כסף, גם לא היהודים. הפלסטינים עושים כמעשה כל העמים: מקריבים את היקר מכול למען הזכות המקודשת להגדרה עצמית; מקריבים את כספם, את איכות חייהם ואת נשמתם.

אכן, רבים מהיהודים בישראל לא יסכימו לטענה כי הם הכוח הכובש המונע מאותו חלום פלסטיני להתגשם. רבים אחרים אף יטענו שלהם זכות קדומה לארץ שנותנת להם לגיטימציה להמשיך לשלוט בשטח, כאילו שאין פלסטינים. אינני יכול להזדהות עם העמדה הזו של הכוח הכובש ואינני יכול להסכים למבצע-מלחמה בעזה, ואינני יכול להסכים להמשך העוול ההיסטורי. הפסיקו את הכיבוש, ורק אז תבעו ממני להפגין הזדהות, סולידריות ופטריוטיות.

אינני מייחל לנפגעים ישראלים. אני מתנגד לפגיעה באזרחים חפים מפשע, ובעיקר מתנגד לשיגור טילים לכיוון ערים במדינה, ולפגיעה טרור באשר הם. אני רוצה להמשיך לחיות אתכם, ובאמת ובתמים חשוב לי שהצד הישראלי לא ידע סבל. מצד שני, אני מתקשה להזיל דמעה עליכם כאשר הצבא שלכם מדכא את בני עמי. הבינו את הסיטואציה המורכבת. אני מרגיש כך לא רק משום שקל לי יותר להזדהות עם החלש ולהיות חלק מהנרטיב של הרוב בעולם הערבי, אלא גם מפני שהשימוש המופרז בכוח נחשב למעשה פסול בעיניי וסותר את ערכי האנושיים הבסיסיים.

הבנת הסיטואציה אינה מחשבתית בלבד. נדרשת הפסקת ההסתה נגדנו בדרך שתאפשר לנו, הערבים אזרחי המדינה, להביע את כאבנו למעשיכם בעזה ואת התנגדותנו להם בלי לחשוש מהמחיר שתגבו מאתנו. בעבר שילמנו מחיר כבד: שלושה-עשר איש קיפחו את חייהם באירועי אוקטובר 2000, ומאז ועד היום אנו משלמים מחיר בהתגברות השנאה ופשעי השנאה כלפנו, בהתקפות מצד חוליגנים, בקריאות להענשה קולקטיבית, בהחרמה, בהגבלת זכויות אזרח ובחסימת מגבילה ומפלה.

זכרו: עלינו לחשוב על המחר. השאירו לנו טעם למחשבה על חיים משותפים. הפסיקו את ההתלהמות, את הגזענות, את הכוחנות ואת ההדרה. חשבו גם אתם על האינטרס שלכם בחיים

* מוחמד דראושה הוא מנהל תחום שוויון וחברה משותפת במרכז היהודי-ערבי גבעת חביבה.

⁸ זוהיר בהלול, "נמאס לי להיות ערבי כאן", הארץ, 19 ביולי 2014:

<http://www.haaretz.co.il/opinions/premium-1.2379989>

⁹ סייד קשוע, "זה נגמר", הארץ, 3 ביולי 2014:

<http://www.haaretz.co.il/magazine/sayed/premium-1.2366140>

משותפים אתנו. אני מצדי חושב על האינטרס שלי בחיים משותפים אתכם, אבל מבקש להבהיר שחיים אלה צריכים להיות מבוססים על עקרונות אחדים: לגיטימיות הדדית בזכות לחיות בארץ; שוויון אמיתי, לא רק חברתי-כלכלי אלא גם פוליטי מעמדי שיאפשר לערבים אזרחי המדינה לא רק ייצוג הולם בקבלת ההחלטות אלא השתתפות שוויונית בה; תיקון עוולות ההפליה של 66 שנות אזרחות; ובעיקר, סיומו של הסכסוך הישראלי-פלסטיני בדרך שתבטיח את הקמתה של אותה מדינה פלסטינית מיוחלת. בלי פתרון הולם לסכסוך הישראלי-פלסטיני תמיד תישאר בינינו תהום פעורה, והיא תוסיף להשפיע על הקשר בינינו, האזרחים הערבים והיהודים במדינה.

בוודאי נוכל להתקדם במסלולים רבים – חברתיים, כלכליים, תרבותיים ואפילו פוליטיים, כפי שעשינו מעת לעת עד כה, וחשוב שנמשיך כך. ואולם, לא נגיע לבניית בית משותף ולתפיסות אזרחיות ומדיניות משותפות כל עוד לא יתוקן העוול ההיסטורי שנעשה לבני עמנו.

אחרי אוקטובר 2000 דיבר פרופסור סמי סמוחה על העשור האבוד, ובראשית העשור הנוכחי הביע השר אבישי ברוורמן תקווה שיהיה זה עשור של שגשוג.¹⁰ אני מציע שנחשוב יחדיו על קיצור ההליכים לאחר סיום המשבר: אל יידרש לנו עשור לבנייה מחודשת של היחסים בין היהודים והערבים במדינה. לשם כך עליכם להבין את מורכבותה של זהות הערבים אזרחי ישראל בזמן משבר ולהעריך את העובדה שאנו עדיין קמים בכל בוקר, הולכים לעבודה ומנסים לחיות חיי שגרה רגילים על אף המתרחש. עתיד משותף צריך להתבסס על קבלה הדדית, על קבלת השונות ועל אינטרסים משותפים.

¹⁰ אבישי ברוורמן, "מהעשור האבוד לעשור של שגשוג ופריחה", **הארץ**, 30 במאי 2010: <http://www.haaretz.co.il/misc/1.1204290>

נאדיה חילו* / יחסי יהודים-ערבים בישראל: לאן?

הקדמה

בשבועות האחרונים היינו עדים לטלטלה ביחסים בין היהודים והערבים בישראל שלא ידענו כמוה מאז ראשית שנות האלפיים. גילויי השנאה, הלאומנות והגזענות ביחסים בין שני העמים החיים במדינה הגיעו לשיא של שנים ואף הועצמו באמצעות הרשתות החברתיות החדשות שלא היו קיימות בעבר. דומה כי נפרמו התפרים העדינים של הדו-קיום השברירי, אולי באופן חסר תקדים, ונשאלת השאלה לאן פניהם של היחסים בין היהודים לערבים. הדיון בשאלה זו רק החל; לא אתיימר לענות עליה במסגרת זו, אלא אסקור את נקודות הציון המרכזיות שהביאונו למצב הנוכחי.

בעקבות הירצחם של הנערים

הגל הנוכחי של ההסלמה ביחסי הערבים והיהודים ובשיח הציבורי בישראל החל עם חטיפתם ורציחתם האכזרית של שלושת הנערים היהודים, גיל-עד שער, נפתלי פרנקל ואיל יפרח בגוש עציון ב-12 ביוני ועם החטיפה והרצח המזעזע של הנער הערבי מוחמד אבו-ח'דיר בירושלים ב-2 ביולי, פשע שהסעיר את הרוחות והיה הזרז לגל התפרצויות והפגנות סוערות בציבור הערבי ברחבי הארץ. בכמה מקרים ההסלמה אף באה לידי ביטוי באירועים אלימים בין ערבים ויהודים.

גל ההסתה, בעיקר ברשתות החברתיות, שהחל עם הירצחם של הנערים, היה כאמור מלווה בגילויי גזענות ולאומנות; לרגע היה נדמה שאנו ניצבים בפני משבר קשה ביחסים בין הערבים והיהודים ובפני הסלמה המזכירה את המצב ערב אירועי אוקטובר 2000, בתחילת האינתיפאדה השנייה. השאלה שריחפה באוויר ואשר החלה להעסיק את אנשי הציבור ואת גורמי אכיפת החוק הייתה "האם אנו בפני אינתיפאדה שלישית?"

ההפגנות ופעולות המחאה נערכו כמעט בכל חלקי הארץ. ההפגנה המרכזית נערכה ב-6 ביולי בכפר מנדא בצפון, על פי קריאת ועדת המעקב העליונה של הציבור הערבי. המסרים בהפגנה זו כללו בין השאר מחאה על גילויי הגזענות והשנאה כלפי הציבור הערבי שהופיעו בעיקר ברשתות החברתיות. המפגינים מחו גם על מדיניות הממשלה, שלטענתם מתנהגת בסלחנות כלפי תופעות אלה, ודרשו לנקוט נגדן אמצעי ענישה. תופעות אלה כללו בין היתר קריאות להחרמת עסקים בבעלות ערבים, הסתה, גילויי שנאה וגזענות, האשמה בחוסר נאמנות וקריאות לפגיעה בציבור הערבי ולענישתו הקולקטיבית.

נוסף על הפגנה זו נערכו הפגנות ומחאות באזורים שונים בארץ. בעקבותיהן נעצרו (לפי דיווח המשטרה) 108 איש, מתוכם 37 קטינים. העצורים קיבלו סיוע וייצוג משפטי מעמותת **עדאלה** ומעמותות אזרחיות אחרות הפועלות בקרב הציבור הערבי.

בתגובותיהם של מנהיגי הציבור הערבי בהפגנות אלה ניכרו שתי מגמות עיקריות: ראשי הרשויות הערביות נקטו לרוב עמדות מרוסנות ובלתי מתלהמות. חלקם הביעו התנגדות אקטיבית להפגנות, כמו ראש עיריית נצרת עלי סלאם, אולם גם מי שתמכו במחאה ואישרו את ההפגנות ניסו לנקוט קו מתון יותר, הביעו בפומבי את התנגדותם לשימוש באלימות וחלקם אף יזמו הידברות עם המשטרה. ביניהם בלטו ראש עיריית באקה אל-עירביה מורסי אבו-מוך וראש עיריית קלנסווה עבד אל-באסט סלאמה. הם הביעו מחאה מרוסנת תוך מבט אל יום המחר, ותוך חשש מפני פגיעה באינטרסים המשותפים של שני המגזרים, בעיקר בתחום הכלכלי. בתקופה זו כבר החלו להישמע הקריאות להחרמת עסקים השייכים לאזרחים ערבים.

לעומת ראשי הרשויות, ניסו חברי הכנסת הערבים להוביל קו נוקשה יותר. רובם ככולם השתתפו באופן פעיל בהפגנות השונות, אולם המארגנים ומכתבי הקו היו בדרך כלל קבוצות הצעירים המכוונות אל-**ח'ראפ אל-שבאבי** (תנועת הנוער) והסטודנטים. גם התנועות האסלאמיות חברו לתנועות המחאה הכלליות באזורים שונים; הן הביעו מחאה ויצאו להפגנות מטעמן הן, כמו באזור יפו ולוד.

* **נאדיה חילו** היא חברת כנסת לשעבר, אשת ציבור ועמיתת מחקר אורחת במכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS).

המחאה הערבית מאז תחילת הלחימה בעזה

עם פתיחתו של מבצע "צוק איתן" ב-8 ביולי היה הציבור הערבי בעיצומן של פעולות מחאה, של הפגנות ושל מעצרים. המבצע הסב את תשומת הלב הציבורית מהאירועים הקודמים, אולם נתן את האות לפריצת גל נוסף של מחאות והפגנות בציבור הערבי.

ההפגנות ברחבי הארץ החלו כמחאה על רצח הנער אבו-ח'דיר אך הפכו להפגנות מחאה על "צוק איתן". חלקן של הפגנות מקומיות אלה הונהגו בידי כוחות פוליטיים מקומיים, חלקן בידי תנועות בלתי מאורגנות של צעירים למיניהם וחלקן בידי התנועות האסלאמיות. אופיין היה שונה ממקום למקום; לעתים ערכו כל הכוחות והתנועות הפוליטיות והעממיות הפגנה אחת משותפת ולעתים נערכו הפגנות שונות באותו אזור.

ועדת המעקב העליונה של הציבור הערבי ניסתה לאחד כוחות ולהוביל קו מחאה אחיד, שיכלול את כל המפלגות והתנועות הפוליטיות, את ראשי הרשויות ואת ארגוני החברה האזרחית. ארגוני החברה האזרחית היו שותפים פעילים בכל ההפגנות והמחאות, ובחלקן אף מילאו תפקיד מרכזי.

אחת ההפגנות הסוערות ביותר נערכה בחיפה ב-18 ביולי ולפי ההערכה השתתפו בה כאלף איש. זו הייתה ההפגנה המרכזית של קבוצות הצעירים המכונות **אל-חראכ אל-שבאבי** ושל סטודנטים בלתי מאורגנים, והשתתפו בה גם חברי כנסת ערבים. בעקבותיה נעצרו 29 מפגינים.

גל נוסף של הפגנות מקומיות ביישובים ערביים שונים ובערים מעורבות החל לשטוף את הארץ. ככל שהתקדמה המלחמה ועלה מספר ההרוגים בקרב האזרחים בעזה, ניתן היה לחוש בהצטברות הכעס והכאב בציבור הערבי הישראלי, והוא הביע את רגשותיו אם בפעולות מחאה ובהפגנות ספונטניות ואם בפעולות מאורגנות.

ועדת המעקב העליונה הכריזה על שביתה כללית ב-22 ביולי ועל קיום הפגנה ארצית בעיר נצרת. בהפגנה השתתפו חברי כנסת ערבים, בהם מוחמד ברכה, אחמד טיבי, באסל גטאס וחנין זועבי. אמצעי התקשורת דיווחו על אלפי מפגינים. הפגנה זו הייתה סוערת ואלימה במיוחד, ובעקבותיה נעצרו כ-18 משתתפים. באזורים מסוימים הייתה השביתה חלקית.

עתה היה אפשר להבחין בכמה קולות בקרב הציבור הערבי: תמיכה מלאה בשביתה והשתתפות פעילה בהפגנות ופעולות המחאה, לעומת התנגדות שקטה, בעיקר של בעלי עסקים, שחששו מפגיעה בפרנסתם עקב הקריאות המתמשכות של גורמים בציבור היהודי ואף של שרי ממשלה להחרים עסקים בבעלות ערבים. היו שהביעו תמיכה חלקית, פסיבית יותר, וניסו למצוא את האיזון בין מחאה לבין המשך התנהלות החיים המשותפים, בעיקר בערים המעורבות ובאזורי עסקים הפונים לקהל מעורב.

ארגוני החברה האזרחית

עם המוחים נמנו לא רק המפלגות הפוליטיות, חברי הכנסת, התנועות הציבוריות ותנועות הנוער; גם ארגוני החברה האזרחית והעמותות למיניהן היו מעורבים באופן אינטנסיבי ודינמי בשיח המחאה ובהפגנות ואף מילאו בהם תפקיד מרכזי. יש לציין בייחוד את ארגון **עזאלה**, שקיבל על עצמו את ייצוג העצורים ואת ההגנה המשפטית עליהם. נוסף לו יש לציין גם את ארגון **מוסאנא**, את עמותת **אנג'אז** ואת הארגון היהודי-ערבי **יוזמות קרן אברהם**, שהיו גם פעילים.

הארגונים פעלו בשני מישורים: בישראל פנימה וכלפי חוץ. הפעילות כלפי פנים כללה פניות לממשלה ולראש הממשלה להפסיק את המעצרים ולפעול נגד ההסתה כלפי האזרחים הערבים; קריאה לספק הגנה ומיגונויות נידות לבדואים בדרום; מחאה קשה בעקבות קריאתו של ליברמן לחרם כלכלי והאשמתו בניצול הזדמנות לעשיית הון פוליטי על גבם של האזרחים הערבים; פנייה לשר הביטחון להפסיק את הרג האזרחים בעזה ולפתוח בחקירה בחשד לביצוע פשעי מלחמה.

הפעילות כלפי חוץ כללה פנייה למועצת זכויות האדם באו"ם והגשת בקשה לדיון בנוגע ל"הפרות זכויות אדם חמורות וחשדות לפשעי מלחמה אשר בוצעו במהלך מבצע 'צוק איתן'", בציון כי רבים מן ההרוגים הם אזרחים. בפנייתם ציינו הארגונים כי "הקהילה הערבית בישראל נתונה להתקפות גזעניות מצד קבוצות לאומניות אשר מסיתות נגד הערבים, בעיקר ברשתות החברתיות". על פנייה זו חתמו 14 ארגונים של החברה האזרחית הפועלים בקרב הציבור הערבי.

נוסף על פעילות זו של הארגונים האזרחיים, ניסתה קבוצת אקדמאים לפרסם במהלך המלחמה גילוי דעת משותף של אנשים מתחומים שונים – אנשי אקדמיה, אנשי רוח, אנשי תרבות, סופרים

ופעילי ציבור עצמאיים. הניסיון צלח רק באופן חלקי; בסופו של דבר חתמו כשבעים פעילים על קריאה זו לעצירת המלחמה והרג האזרחים.

סיכום

הדיון בתוצאות הלחימה בעזה והאירועים שקדמו לה רק החל והוא יוסיף להעסיק את החברה הישראלית בעתיד הנראה לעין לפחות. השפעת הלחימה על היחסים בין הערבים ליהודים בישראל עצמה ועל המשך החיים המשותפים לא זכתה להתייחסות מספקת בשיח הציבורי, ובמהלך הלחימה היא נדחקה לשוליים. שאלות רבות מוסיפות להטריד את הציבור הערבי ואת החיים לצדו, ורצוי שהחברה הישראלית בכללותה תתמודד אתן. התופעות השליליות, כאמור, אינן חד-סטריות: בחברה הישראלית ניכרים גילויי חוסר סובלנות, שנאה ואף גזענות בין יהודים וערבים. הדרך שבה הן באות לידי ביטוי לאחרונה מעידה על הקצנה מסוכנת עד כדי איום על מרקם החיים המשותפים ליהודים ולערבים במדינת ישראל. עדיין מוקדם להשיב על השאלה לאן מועדות פנינו, אולם ברור כי התמשכות המצב הנוכחי טומנת בחובה סכנה גדולה.

בריאן מיקוליציקי* / מבט לתקשורת האלקטרונית

התגובות בזירה הפוליטית הערבית על רצח הנער מוחמד אבו-ח'דיר

וההפגנות בעקבותיו

- **התנועה האסלאמית: אנו מגנים את האנרכיה; ממשלת ישראל היא הנושאת באחריות (לאירועים)**

בשבת בערב ערכה התנועה האסלאמית פגישת בזק כדי לדון ב"עליית המדרגה במסע (התעמולה) הגזענית והעלייה במספר הקולות בימין הקיצוני הקוראים לנקום בערבים..."

בהודעה מטעם התנועה נכתב: "בימים אלה עמנו הפלסטיני, בכל אשר הוא, שרוי בתקופה רגישה, דבר המחייב להביע עמדה ברורה לגבי האירועים המתרחשים בשל השפעותיהם עלינו, כמיעוט ערבי-פלסטיני בפנים [הפנים] – אל-דאח'ל – כינוי מקובל לערבים אזרחי ישראל החיים בתוך גבולות המדינה], לטווח הקצר והארוך.

התנועה האסלאמית מדגישה את זכותו של עמנו הפלסטיני להתנגד לכיבוש ולחיות בחופש ובכבוד במדינה עצמאית. התנועה האסלאמית מטילה על ישראל את האחריות להידרדרות הביטחונית הנוכחית ומגנה את מקרי התקיפה נגד עמנו הפלסטיני בפנים ואת הרג האזרחים והחפים מפשע.

התנועה האסלאמית מטילה את האחריות על ישראל ועל ממשלתה למקרי התקיפה, לאיומים על רקע גזעני ולקריאות המכוונות-הבזויות לנקמה בעמנו לאחר רצח שלושת החטופים, דבר שבא לידי ביטוי ברצח האכזרי של הנער מוחמד אבו-ח'דיר משועפאט בידי קבוצה של מתנחלים.

התנועה האסלאמית מגנה כל מסע (תעמולה) של שנאה המכוון נגד ערבים, וכמו כן היא מגנה את האיומים על הסטודנט מוראד אבו אל-היג'א ואת הרדיפות נגד סטודנטים באוניברסיטאות ובמכללות השונות. התנועה האסלאמית מטילה על הממשלה ועל הרשויות את האחריות לריסון מסע (התעמולה) המטורף הזה הקורא לנקום בערבים הפלסטינים באמצעות שפיכות דמים בכל מקום שבו הם נמצאים."

עוד צוין בהודעה: "זכותנו, כמיעוט מדוכא ומאויים על ידי עדר של קיצוניים, להגן על עצמנו, על כבודנו ועל רכושנו. זכותנו להפגין כדי לגנות את (המצב) וכדי להביע סולידריות עם עמנו הפלסטיני הסובל מעושי הכיבוש..."

התנועה האסלאמית קוראת למאבק מאוחד של כל המפלגות והתנועות הפועלות וקוראת לוועדת המעקב לאמץ את מתווה הפעולה הזה כדי למנוע פעולות של אנשים יחידים..."

(מקור: אתר עיתון פנורמה, www.panet.co.il, 7 ביולי 2014)

- **חד"ש: נתניהו וממשלתו נושאים באחריות להידרדרות על רקע גזעני**

חד"ש פרסמה הודעה תחת הכותרת: "נתניהו וממשלתו נושאים באחריות להידרדרות על רקע גזעני ופשיסטי בפנים ובחוץ".

בהודעה נכתב: "ההידרדרות המצב שאנו עדים לה בארץ מבפנים ומבחוץ בימים האחרונים לא אירעה במקרה אלא בהכוונה ישירה של נתניהו וממשלתו ובאחריות המלאה. דוגמה לכך היא הניסיון להפוך את הציבור הערבי לשעיר לעזאזל בכל הנוגע לכישלון של מדיניות הממשלה, וזאת בעקבות האירועים האחרונים. אין ספק כי מסע (התעמולה) הזה יוביל את הארץ לאנרכיה ולהיווצרות אווירה בעלת מאפיינים פשיסטיים, ובמסגרתה נהיה עדים לגילויי גזענות, שנאה והסתה נגד ערבים."

עוד צוין בהודעה: "אנחנו מזהירים מפני מצב שבו תנסה ממשלת נתניהו לנצל את האירועים המצערים כדי להגביר את המתקפה על העם הפלסטיני הבלתי מזוין/החלש, כדי להעמיק עוד יותר את הכיבוש, להעצים את האלימות הצבאית כלפי עזה וכדי להגביר את (קצב) בניית ההתנחלויות..."

* בריאן מיקוליציקי הוא עוזר מחקר בתכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי.

אנו מבקשים מכל המגזרים בעמנו לנקוט אמצעי זהירות ולפעול באחריות ולא להיגרר לפרובוקציות המתמשכות... עם זאת, אנו מדגישים את זכותו הטבעית והמוחלטת של הציבור הערבי, על מנהיגיו ועל תנועותיו הפוליטיות הלאומיות, להביע את עמדותיו הפוליטיות הלאומיות שבהן הוא דבק והחותרות להביע את האינטרס של הציבור שלנו, לשמור עליו ולהגן על האינטרסים הלאומיים שלנו לפני כל דבר אחר..."

(מקור: אתר עיתון פנורמה, www.panet.co.il, 7 ביולי 2014)

• **בל"ד, סניף נצרת: אנו מברכים את הצעירים על ההפגנה**

סניף נצרת של בל"ד פרסם הודעה ובה נאמר: "בל"ד, סניף נצרת, פרסמה הודעה ובה היא מברכת על ההפגנות הגדולות שנערכו ברחובות הערים והכפרים הערביים, הפגנות שהביעו את הכבוד העצמי של העם הזה, את עליונותו ואת אי-כניעתו למדיניות ההפחדה והטרור של ישראל. בהודעה צוינו גם ההפגנה בנצרת, גם זכותנו להיאבק וגם הסתבכותן של המשטרה והרשויות בישראל הפועלות כעת מתוך נקמה ועוצרות קטינים וחוקרות אותם ללא נוכחות עורך דין..."

ההודעה הדגישה: "ניסיונות המעצר האלו לא יכופפו אותנו, לא יפחידו אותנו ולא יבטלו את זכותנו, אלא להפך. ניסיונות המעצר מעוררים ביתר שאת את רצוננו העז להיאבק, הן בקרב העצורים ומשפחותיהם והן בקרב עמנו על כל קבוצותיו... אנו ניצבים בפני מאבק שישראל מעוניינת שיהיה קשה. איננו מדברים רק על הממסד בישראל, אלא גם על הציבור הישראלי הנוהג בגזנות ובפראות, היוצא לרחוב ומאיים להחרים חנויות של ערבים. נוסף על כך היינו עדים לקבוצות גזעניות של יהודים שהפגינו ברחוב והחזיקו שלטים שבהם היה כתוב 'מוות לערבים'... חובתנו להגן על בנינו ברחוב, במרכזים המסחריים, במקומות העבודה ובאוניברסיטאות, וזאת לצד זכותנו להיאבק..."

בסוף ההודעה נכתב: "עלינו להבין כי חובתנו להיאבק ולא רק זכותנו... החוק במדינה מכיר בזכותנו להיאבק באופן נרחב יותר מכפי שאנו נאבקים כרגע. ישראל אינה מבינה שהיא נוקטת מדיניות נפשעת ושהיא אינה הקרבן. כמו כן ישראל אינה מבינה שאיננו פחדנים או נחותים ואיננו מהגרים חסרי לאום... העולם לצדנו, העולם אתנו. עלינו לעמוד בפני עצמנו. איננו מבקשים מאחרים לכבד אותנו, את עמדתנו ואת זכויותינו. קודם כול עלינו לכבד את עצמנו..."

(מקור: אתר עיתון כל אל-ערב, www.alarab.net, 6 ביולי 2014)

• **עלי סלאם ביקש מוועדת המעקב לא לקיים את ההפגנה הארצית בנצרת**

במהלך ישיבה עם ראש ועדת המעקב העליונה של הציבור הערבי, מוחמד זידאן, ביקש ראש עיריית נצרת, עלי סלאם, שלא לערוך את ההפגנה הארצית שהוחלט לקיימה בנצרת אלא לערוך אותה בכל עיר ערבית פרט לנצרת.

סלאם נימק את דבריו באמרו: "אני ראש עיר חדש ואני פועל לפיתוחה של נצרת. זה יומיים אנחנו עסוקים בסוגיית נצרת, יומם וליל, עם הצעירים. נצרת כרגע אינה יכולה לקיים אירוע בדמות הפגנה ארצית..."

סלאם הבהיר: "זידאן נענה לבקשה והוא יקיים התייעצות כדי לפרסם החלטה נוספת בנושא ההפגנה..."

בתגובתה על האירועים האחרונים אמר סלאם: "אני תומך בכך שהצעירים יביעו את כעסם. מאז החלו פעולות 'תג מחיר', הציבור בנצרת והפלסטינים ככלל בפנים, עצבנים מאוד לנוכח המתרחש". הוא הוסיף: "טוב שהצעירים מביעים את כעסם ונושאים ססמאות המביעות אותו בכיכר המעיין ובצומת הכניסה לנצרת כדי שהעולם ישמע אותם, אך אני מתנגד לכך שהצעירים ישרפו חפצים ויציתו אש ברחובות..."

(מקור: אתר המזוהה עם התנועה האסלאמית – הפלג הצפוני, www.pls48.net, 7 ביולי 2014)

• **בל"ד, סניף נצרת, החליטה לפרוש מהקואליציה במועצת העיר**

עבד אל-פתאח: סלאם הולך בדרכם של קודמיו בתפקיד

אתמול כתב מזכ"ל בל"ד, עווד עבד אל-פתאח, בדף הפייסבוק שלו: "כעת התחוויר שעלי סלאם, ראש העיר החדש של נצרת, הולך בדרכם של קודמיו בתפקיד. הוא הודיע בפומבי שהוא אינו מעוניין לקיים את ההפגנה הלאומית שוועדת המעקב העליונה החליטה לקיימה בפגישה האחרונה. ידוע כי ראמו ג'ראסי, ראש העיר הקודם, התחמק 14 שנים מקיום עצרת לזכר אירועי אוקטובר 2000 ולא נענה ולו פעם אחת לבקשתה של ועדת המעקב העליונה לקיום התהלכה המסורתית, אף על פי שנצרת איבדה שלושה מבניה (באירועי אוקטובר 2000)... לא ייתכן ששיקולי תיירות ימנעו את חזרתה או את הפיכתה של נצרת, העיר הערבית הגדולה ביותר בפנים, למצודה לאומית פעילה..."

הצהרותיו של עלי סלאם

סלאם הטיל את האחריות לאירועים, הפסולים לדעתו, "על מנהיגי המפלגות חד"ש ובל"ד שארגנו אתמול הפגנה בכיכר המעיין, שכן המנהיגים חזרו כל אחד לביתו לאחר ההפגנה והשאירו את הצעירים לבדם, דבר שהוביל לאירועים שהתרחשו (במקום)".

סלאם ציין שהוא "מותח ביקורת על ההנהגה" ואמר: "אילו הייתה ההנהגה מעוניינת לקיים פעילות כלשהי, הרי שעליה להישאר עם הצעירים ולא לעזוב (את המקום) אחרי הנפת הסמאות ולהשאיר את הצעירים לבדם. אני פונה בקריאה לכל המנהיגות הערבית בכל המגזר הערבי ומבקש שאם היא רוצה לקיים פעילות כלשהי, הרי שעליה להישאר עם הצעירים כדי לשלוט על המתרחש".

ראש עיריית נצרת אמר לעיתון "אל-ערב": האמת היא שאני מודאג מאוד ממה שקרה לא רק בנצרת, אלא בכל המגזר הערבי. אני מודאג מהתגברות תחושת המצוקה בקרב הצעירים הערבים העובדים מחוץ לכפריהם ולעריהם, ועלינו לבחון את המצב כדי שלא נאבד שליטה". סלאם הדגיש את "זכותו של הציבור להפגין ולהביע את דעתו, אך אין זו זכותם של הצעירים להצית אש בפחי האשפה ולגרום לנזקים גדולים... בעיר".

סלאם רמז ש"המסחר, הכלכלה והתיירות בנצרת ייפגעו בשל האירועים האלו, שכן תייר יחשוב מאה פעמים לפני שיבקר בעיר..."

(מקור: אתר המזוהה עם מפלגת בל"ד, www.arabs48.com, 7 ביולי 2014)

• **ועדת המעקב שיבחה את ההתקוממות של הצעירים הפלסטינים והדגישה את הזכות ואת החובה להפגין**

בהודעה מטעם ועדת המעקב נכתב: "בשלושת הימים האחרונים היינו עדים ליציאתם של אלפי צעירים לרחובות ולצמתים בערים ובכפרים כדי להפגין וכדי להדגיש את זכותו של עמנו וכדי להציג את הבעיות שלנו. כמו כן יצאו הצעירים לרחובות כתגובה על המציאות הביטחונית והגזענית שלוחת-הרסן שמולה ניצב העם הפלסטיני בפנים, בגדה ובעזה..."

עוד נכתב בהודעה מטעם ועדת המעקב כי היא "משבחת את ההתקוממות של הצעירים הפלסטינים בכל הערים והכפרים ואת עמידתם בגבורה אל מול האלימות של המשטרה..."

הוועדה הדגישה את הזכות ואת החובה הלאומית והמוסרית להפגין ולהיאבק נגד המדיניות הגזענית והפשיסטית ונגד כל פגיעה "בקימונו, בקניין שלנו, בצעירים שלנו, במנהיגינו ובזכותנו לתמוך בסוגיה שלנו".

ועדת המעקב הטילה את האחריות המלאה על ממשלת ישראל לכל אשר קרה ויקרה בעתיד וכן על נתניהו, ראש ממשלת ישראל, באופן אישי. הוועדה הטילה עליהם את האחריות לכל פגיעה בעם הפלסטיני ולכל מעשי אלימות נגדו.

ועדת המעקב הדגישה כי בכירים ושרים ישראלים יצרו קשר עם אנשיה וביקשו מהם להיפגש כדי לדון על המצב ועל האירועים. כמו כן הם ביקשו להרגיע את הציבור הפלסטיני. הנהגת ועדת המעקב השיבה כי אמצעי הדיכוי של המשטרה והמשך ההסתה הגזענית קלת-הדעת המופנים כלפי כל פלסטיני וערבי הם שמלהיטים את הרוחות. כל עוד תימשך המדיניות הגזענית והפשיסטית, תהיינה לכך תגובות מצד הצעירים.

(מקור: אתר המזוהה עם מפלגת בל"ד, www.arabs48.com, 7 ביולי 2014)

התגובות על מבצע "צוק איתן": הזירה הפוליטית

• מפלגת בל"ד קוראת לפעול למען אחדות לאומית פלסטינית

הלשכה המדינית של מפלגת בל"ד פרסמה הודעה על רקע האירועים האחרונים ובה נכתב: "בל"ד מגנה את האלימות הנפשעת של ישראל כלפי רצועת עזה באמצעות כוחות אוויר, כוחות יבשה וכוחות ים, התוקפים באכזריות את עמנו הפלסטיני ברצועת עזה... בל"ד דורשת מישראל לעצור מיד את האלימות.

בל"ד מברכת את עמידתו האיתנה והאמיצה של עמנו בעזה אל מול האלימות. כמו כן בל"ד מדגישה כי יהיה אשר יהיה מספר הפשעים של הכיבוש ותהא אשר תהא רמת האלימות שהוא יפנה (כלפי העם הפלסטיני), לעולם לא תצליח ישראל לדכא את רצונו של עמנו הגיבור להיאבק. בל"ד קוראת לכל העם הפלסטיני באשר הוא להיחלץ למען ניצחון אנשי עזה, העדים להרג ולהרס שמבצע צה"ל על צורותיהם הבזויות ביותר. כמו כן בל"ד קוראת לכל הארגונים והכוחות הפלסטיניים לפעול במסגרת תפקידם ולעמוד לצד אנשינו ברצועת עזה. נוסף לכול, בל"ד קוראת להפסיק את הניסיונות למנוע מהגיבור הפלסטיני בגדה המערבית מלהביע את כעסו ומלפעול מתוך תמיכה בעמידה האיתנה בעזה..."

הצורך במחויבות מעשית לאחדות לאומית פלסטינית

עוד נכתב בהודעה: "בל"ד מדגישה את הצורך במחויבות מעשית לאחדות לאומית פלסטינית כדי לפעול למאבק באלימות מצד ישראל, כדי לרכז את מאמצי האומה הערבית והקהילה הבין-לאומית להפעלת לחץ על ממשלת ישראל האלימה, וכדי לעצור מיד את הפעילות הצבאית הנפשעת ולדרוש להטיל עליה סנקציות בין-לאומיות בשל ביצוע פשעי מלחמה נגד עמנו ברצועת עזה. לכן יש צורך לפנות לבתי הדין הבין-לאומיים כדי שפלסטיין תוכל להגיש תלונות רשמיות נגד ישראל ונגד מבצעי פשעי המלחמה הישראלים.

בל"ד מפצירה בציבור בפנים – נערים, נשים וגברים – להשתתף בפעולות המאבק כדי להשיג ניצחון בעזה. בל"ד מברכת את בני עמנו ואת בנותיו שהשתתפו בהפגנות ובכל הפעילויות נגד הכיבוש ופשעיו השונים".

(מקור: אתר עיתון פנורמה, www.panet.co.il, 13 ביולי 2014)

• חד"ש: "יש לעצור את המלחמה הנפשעת של נתניהו"

בהודעה מטעם חד"ש ומק"י נכתב: "החלטת ממשלת ישראל לתקוף פעם נוספת את רצועת עזה היא החלטה נפשעת ועקובה מדם, המהווה פרק נוסף בפרקי הטרור המאורגן של מדינת הכיבוש נגד העם הערבי-פלסטיני... המלחמה הזו היא התוצאה הסופית של מדיניות הסירוב הישראלית, של המשך ההתיישבות באדמות הכבושות ושל הכשלת הפתרון המדיני, שבבסיסו ייסודה של מדינה פלסטינית עצמאית שבירתה ירושלים המזרחית בגבולות 1967.

אנחנו מדגישים את עמדתנו העקרונית הדוגלת בהרחקתם-הוצאתם של כל האזרחים ממעגל האש. אנו מטיילים על ממשלת ישראל את האחריות לפשעי המלחמה הנעשים ברצועת עזה, וכן את האחריות לכל התוצאות של ההתנגדות למלחמה הנפשעת הזו. חבורת נתניהו, ליברמן ובנט נושאת באחריות לכל טיפת דם שתישפך, הן של העם הפלסטיני והן של התושבים בישראל".

צו השעה הוא לאחד את כל הכוחות, היהודיים והערביים, המתנגדים למלחמה כדי ליזום הסלטה מצור על ממשלת המלחמה הפשיסטית בתוך החברה הישראלית עצמה. אנו מזוהרים מהסתה נגד הציבור הערבי ונגד כוחות יהודיים פרוגרסיביים. ברור כי מקור ההסתה הזו בממשלת ישראל הרואה במחאה האזרחית אבן נגף בדרך לביצוע תכניתיה האלימות.

(מקור: אתר עיתון פנורמה, www.panet.co.il, 10 ביולי 2014)

• **התנועה האסלאמית: הסירו ידיכם מעזה**

בהודעה שפרסמה התנועה האסלאמית נכתב: "הסירו ידיכם מעזה. אנו אומרים זאת לכיבוש הישראלי התוקף פעם אחר פעם את רצועת עזה ומותיר אחריו הרס בכל תחומי החיים ויודע שלא ישיג כל הישג צבאי או הישג בעל משמעות..."

הסירו ידיכם ממסגד אל-אקצא המבורך. אנו אומרים זאת לכיבוש הישראלי שתקף את אחיותינו שהתפללו ביום שלישי ופגע בכבודן כאשר חיילים הסירו רעלות מראשיהן של האחיות הצנועות והטהורות ומנע מהן להיכנס למסגד אל-אקצא המבורך. בנוסף, הכיבוש סגר אזורים נרחבים בפני אנשינו בירושלים באמצעות מחסומים צבאיים וכך גם בגדה ובפנים. המחסומים האלו עולים בקנה אחד עם האלימות הישראלית כלפי כל מה שהוא ערבי ופלסטיני, והדבר נעשה כדי להבריח את אנשינו ולהפחידם..."

(מקור: אתר עיתון פנורמה, www.panet.co.il, 9 ביולי 2014)

• **ח"כ אברהם צרצור: "המלחמה נגד עזה תסתיים כמו המלחמות הקודמות"**

בהודעה שפרסם משרדו של ח"כ אברהם צרצור מרע"מ נכתב: "ח"כ אברהם צרצור, ראש רשימת רע"מ-התנועה האסלאמית, הטיל ספק ביכולתה של ישראל להגיע להישג אמתי במבצע בעזה, שיביא למספר הרוגים ופצועים העלול להגיע לכמה אלפים, וכן יגרום להרס שיגביר במידה ניכרת את הכעס והתסכול בקרב העם הפלסטיני, דבר שיכול לגרום לפיצוץ בתוך שטחי ישראל ומחוץ לה..."

צרצור ציין עוד: "ניסיון העבר הוא ההוכחה הטובה ביותר לכך שההנהגה המדינית וההנהגה הפוליטית בישראל לא הצליחו כבעבר לתפוס את גודל העוצמה של ההתנגדות הפלסטינית ואת יכולותיה הצבאיות שהכניסו מיליוני ישראלים אל מתחת לאדמה, כאשר בפועל הגיעו הרקטות ששילחה למרחקים שגדולי המומחים הביטחוניים הישראלים לא ציפו..."

(מקור: אתר עיתון פנורמה, www.panet.co.il, 9 ביולי 2014)

• **ח"כ מוחמד ברכה: "ישראל מגנה על הכיבוש שלה"**

בהודעה שפרסם משרדו של ח"כ מוחמד ברכה, ח"כ מטעם חד"ש, נכתב: "ח"כ מוחמד ברכה, יו"ר חד"ש, ציין בהרצאה בראמאללה כי ישראל אינה מגנה על עצמה אלא על הכיבוש שלה... הוא הדגיש כי המטרה שעומדת מאחורי בניית גדר ההפרדה [במקור: גדר הכיבוש] על אדמות הגדה הפלסטינית הכבושה היא חיסול הניסיונות להקמת המדינה הפלסטינית."

ח"כ מוחמד ברכה הוסיף בעניין ה"אלימות מצד ישראל ברצועת עזה" כי "אנחנו כאן ולבנו עם עזה ואנשיה. אנחנו מבינים שיש דרישה (בין-לאומית) וזוהי גם דרישתנו, להוציא את האזרחים ממעגל המאבק, אזרחים פלסטינים וישראלים... האלימות העיקרית מתבטאת בהמשך המצור על עמנו ברצועת עזה, מצור שהוא מקור כל הרעה..."

ברכה הוסיף: "אי אפשר לומר בהיגיון שזכותה של ישראל להגן על עצמה, שהרי ישראל אינה מגנה על עצמה אלא על הכיבוש שלה, ולכן כאשר אנחנו מדברים עם הקהילה הבין-לאומית, עלינו לדייק באמירות האלו ולהבהיר, לדוגמה, מהי המשמעות של הלחץ על האזרחים, וכן שהמצור הוא מעשה אלים..."

(מקור: אתר עיתון פנורמה, www.panet.co.il, 10 ביולי 2014)

• **השיח' ראא'ד צלאח בריאיון לתחנת טלוויזיה "אל-ערב": הכיבוש אינו דבר יוצא דופן**

ראא'ד צלאח בריאיון: "הכיבוש הזה אינו דבר יוצא דופן. אפשר להביסו ולסכל את ניסיונותיו למנוע מאתנו להביע עמדה חופשית". עוד ציין צלאח כי מצרים תישאר "אם העולם" ["אום אל-דניא", כינוי רווח בשיח הערבי] ותוסיף להיות השומרת על האומה המוסלמית ועל סוגיות בעולם הערבי, ובייחוד על סוגיית פלסטין, אך אל-סיסי ושלחיו הם סוכנים של ארצות הברית ושל ישראל.

צלאח הדגיש: "בעיותיה של האומה האסלאמית מאוחדות, שכן כאשר אנו קוראים לניצחון של משחררי סוריה, אנו מתכוונים באותה הנשימה גם לסוגיה הפלסטינית. העמדה החופשית של הציבור בגדה המערבית היא הדבר החשוב ביותר, והוא הדין לגבי עמדתה של עזה".

השיח' צלאח הוסיף בעניין המתרחש בעזה ובגדה המערבית: "הכיבוש הישראלי מנסה לעקור מהשורש את ההתנגדות הפלסטינית ומכה בתכנית הפיוס. הכיבוש משתיק כל קול שאומר 'לא לכיבוש' ולפעולותיו ו'לא' לשאיפתו לייחוד הגדה המערבית, לייחוד ירושלים ולחלוקת מסגד אל-אקצא כהקדמה לבנייתו של בית המקדש השקרי [אל-היכל אל-מזעום] – הכינוי הנפוץ לבית המקדש ברטוריקה של התנועה האסלאמית].

עמדת התנועה האסלאמית כלפי עמדתה של מצרים בעניין האלימות בעזה

אשר לעמדתה של מצרים כלפי האלימות בעזה וסגירת מעבר רפיח, אמר ראא'ד צלאח: "אנחנו מבחינים בין מצרים כעם, כתרבות וכהיסטוריה, לבין אל-סיסי ואנשיו שהנהיגו מהפכה בדם אמריקני נגד הלגיטימיות המצרית. אל-סיסי ואנשיו הם שכירים של הבית הלבן ועושי דברם של וושינגטון ושל תל-אביב, למרבה הצער. עזה ניצבת אל מול העוצר של הכיבוש הישראלי ואל מול העוצר של האיש ההוא ששומר על כיסאו ואשר לא יאריך ימים בתפקידו, דבר שכל איש ואישה חופשיים במצרים יביעו בקרוב".

(מקור: אתר עיתון כל אל-ערב, www.alarab.net, 12 ביולי 2014)

• ערבים ויהודים הפגינו בוואדי עארה במחאה על המבצע בעזה

עשרות תושבים ערבים ויהודים ובהם גברים ונשים השתתפו היום בהפגנה בכביש 65, כביש ואדי עארה, בצומת כפר קרע, "במחאה על המלחמה הנוכחית ועל הגזענות המתפשטת ברחבי המדינה". המפגינים הניפו שלטים בגנות כל סוגי הגזענות וקראו לפעול בנחישות למיגור תופעת הגזענות וליצירת סולידריות ויחסי אהבה בין ערבים ליהודים. כמו כן גינו המפגינים את האלימות על צורותיה השונות ואת המלחמה בין הישראלים לפלסטינים, בהדגישם כי הדרך הנכונה היא שלום בין העם הישראלי והפלסטיני.

הסופר לואי מצאלחה שהשתתף בהפגנה אמר לאתר אל-ערב: "אנחנו נושאים היום מסר ברור וחד-משמעי לשלום, לאהבה, לשכנות טובה ולדו-קיום... ההפגנה היום נערכה כדי להדגיש כי ניתן לחיות בשיתוף, ללא הפליה, ללא גזענות וללא מלחמות המסבות אבדות לכולם. באנו לכאן היום, ערבים ויהודים... כדי להגיד שיש מקום לשלום לא באמצעות כעס ואלימות, אלא באמצעות שלום, שכנות טובה, בחיים בדו-קיום ובכבוד הדדי".

יניב שגיא, מנהל המרכז היהודי-ערבי לשלום בגבעת חביבה, הביע את דאגתו העמוקה לנוכח האירועים שחווים שני הצדדים, הישראלי והפלסטיני, בהדגישו שאין כל רווח ממלחמות ושמלחמה היא הפסד לכולם. "על שני הצדדים, הישראלי והערבי, לחזור לשולחן המשא ומתן כדי להגיע לשלום... באנו כדי לומר שניתן לחיות ביחד בדו-קיום ובכבוד הדדי. אנו מאמינים בכך ונפעל להשיג את אשר אנחנו מאמינים בו. לעולם לא נרשה לקיצוני או לגזען כלשהו לפגוע במרקם היחסים בין הערבים לבין היהודים באזור".

(מקור: אתר עיתון כל אל-ערב, www.alarab.net, 11 ביולי 2014)